

**РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „РИМСКО ПРАВО“
ОД ПРОФ. Д-Р ДИМИТАР АПАСИЕВ, ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Врз основа на одредбите од *Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип*, како и *Одлуката за избор на рецензенти за издавање на учебник со наслов „Римско право“ бр. 1102-116/4 (21.8.2024)* од 261. редовна седница на Наставно-научниот совет на Правниот факултет на УГД, одржана на ден 20.8.2024 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р **Мирјана Поленак-Аќимовска**, редовен професор (во пензија) на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, избрана во научната област римско право,

- проф. д-р **Гоце Наумовски**, редовен професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, избран во научната област римско право,

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„РИМСКО ПРАВО“** од **авторот вонреден професор доктор Димитар Апасиев**, наменет за студентите од прв циклус студии на Правниот факултет на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Ракописот со наслов **„РИМСКО ПРАВО“** припаѓа во научната област римско право според меѓународната Фраскатијева класификација.

* * *

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Правниот факултет на УГД го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Општи податоци за ракописот

Овој универзитетски учебник од авторот вонр. проф. д-р Димитар Апасиев носи наслов **„РИМСКО ПРАВО“**, со поднаслов **„Учебник“**.

Наменет е за студентите од прва академска година на Правниот факултет при УГД – Штип, коишто во вториот (парен/летен) семестар го слушаат задолжителниот предмет Римско право, со број на часови 3+2+2, кој носи 8 ЕКТС кредити.

Приложениот ракопис е во согласност со Наставната програма / Силабусот по конкретниот предмет и опфаќа теми кои се покриени во курикулумот, т.е. наставната материја за студиската програма за која е наменет – Правни студии (сите насоки).

II. Податоци за обемот на ракописот:

Приложениот учебник по „Римско право“ за рецензија содржи 218 страници уредно искуцан и технички среден и лекториран текст на литературен македонски јазик, во стандарден А4 формат (21 cm x 29,7 cm), со единечен проред (1,0) и големина на фонт на текст 11 (Ariel) и фонт на фусноти 9; со подесени димензии на маргини Normal (top, left, bottom, right x 2,54 cm) – согласно правилата

и упатствата на издавачот, поточно онака како што налагаат интерните правила и процедури утврдени со најновото *Упатство за техничко уредување на учебници и учебни помагала во електронска форма* со ознака ОИДК.ОБ.15 (а со важност од 25 март 2024 год.).

Користен е стандардниот АРА стил на цитирање, во рамките на речениците и пасусите, при што не е изоставен и стручниот т.н. стил на инскрипција (при цитирањето на делата на античките и средновековните автори) кој, меѓудругото, е стандардизиран, интернационално прифатен и задолжителен кога станува збор за ваква специфична истражувачка област како правната романистика.

Ракописот на Учебникот содржи и 48 слики (со соодветно наведени извори) и една табела, со што оваа правно-историска материја им се доближува на студентите; како и вкупно 272 фусоти и 243 библиографски единици, приложени на крајот од текстот – на вкупно 12 страници, како „Користена литература“ / Селектирана библиографија на цитирана и консултирана литература, а детално и педантно класифицирани во абецеден [126 единици] и азбучен редослед [117 единици]. Низ наведената библиографија можат да се забележат цитати од седум тематски целини: Класични извори и средновековни дела; Книги; Периодики (зборници, годишници, тематски збирки, специјализирани списанија, реви и журнари); Статии (стручни и научни трудови) [33 извори]; Тези и дисертации (магистерски и докторски трудови); Енциклопедии, лексикони и речници (специјализирани изданија) и Интернет-страници (web-sites) од домашни и странски еминентни автори и правни романисти.

Кон крајот е приложена и кратка професионална *Биографија* на авторот [две страници].

Според предвидениот број на часови по годишниот, т. е. семестрален Распоред, како и според одредбите од *Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип* – обемот и содржината на вака приложениот ракопис ги задоволува постоечките зададени критериуми и стандарди по предметот Римско право. Истиот би можел да се користи и како дополнително четиво на студентите на мастер-студии на казнено-правната насока.

III. Податоци за постоење на сличен или ист наслов:

Според нашите сознанија досега, во македонски прилики, на ниво на држава се објавени неколку научни книги кои ги обработуваат проблемите на Римското право и кои се применуваат како учебници / учебни помагала на други универзитети:

1. Пухан, Иво. *Римско право I и II*. Скопје: Универзитет во Скопје, 1960, 1961 и 1973 (во три изменети и дополнети изданија);
2. Поленак-Аќимовска, Мирјана. *Римското право и развојот на правото на сопственост*. Скопје: Студентски збор, 1990;
3. Пухан, Иво и Мирјана Поленак-Аќимовска. *Римско право (основен учебник)*. Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“, 1991 [II издание, 1996]; [III издание, 2001]; [IV издание, 2008];
4. Пухан, Иво, Мирјана Поленак-Аќимовска, Владо Бучковски и Гоце Наумовски. *Римско право*. Скопје: УКИМ, Правен факултет „Јустинијан Први“, 2014, на којшто Апасиев, тогаш како помлад асистент, беше вклучен при процесот на подготовка за печат, (како технички уредник);

5. Апасиев, Димитар. *Римско право – Скрипта I*. Штип: УГД [Е Библиотека], 2015;
6. Апасиев, Димитар. *Римско судско право – I (Правосудниот систем во времето на Кралството)*. Скопје: Magna Carta [Едиција: Правна романистика], 2016;
7. Апасиев, Димитар. *Римско право – Скрипта II*. Штип: УГД [Е Библиотека], 2019.

Но, приложениов ракопис е карактеристичен по тоа што опфаќа една малку поинаква материја од горенаведените книги, кои првенствено се однесуваат на институтите на римското приватно право (*Ius publicum*), а само делумно и на римското јавно право (*Ius publicum*). Со него студентите подетално ќе се запознаат со јавното, поточно судското, уставното и административното право, односно со структурата на правосудниот систем во времето од основањето на Градот Рим, преку римската Република (V–I век пр. н. е.) па сè до појавата на Империјата.

Оттука, сосем оправдано цениме дека поднесениот ракопис, од научно-стручен аспект, е зрел за објавување поради тоа што има потреба од поблиска анализа на овие разработени државни органи во кралскиот и републиканскиот Рим, како и заради детално запознавање на младите студенти по право со римските јавно-правни институции, институти, концепти и сфаќања од осумвековниот период на развојот на римското старо и преткласично право.

IV. Краток опис на содржината:

Од содржински и структуролошки аспект, покрај *Предговорот*, ракописот содржи Вовед (*Praelectio*), а поделен е на два големи дела; плус приложена е и користена *Литература* и *Биографија* на авторот.

Во *Воведот*, со поднаслов „Римското судско право“, авторот ја дава основата на неговото истражување од еден јуриспруденцијален аспект. Тука тој дава поширок философско-правен пристап кон темата која ќе биде разработена, објаснувајќи го римскиот т.н. систем на тужби (*Ubi remedium, ibi ius*).

Авторот, следејќи ја традиционалната римска структурологија којашто е присутна во познатите кодификаторски дела, од содржински аспект, целиот труд т. е. „книга“ (*liber*) - со оглед на ограничениот расположлив простор - го поделил на два носечки „дела“ (*pars*), кои пак понатаму, се поделени на „глави“ (*caput*) нумерирани со римски броеви – кои, пак, натаму се делат на „оддели“ (означени со големи кирилични букви); „точки“ (нумерирани со арапски броеви) и „потточки“ (соодветно означени со мали букви, со една заграда).

ДЕЛОТ I ги опфаќа СУДОВИТЕ ВО КРАЛСТВОТО (VIII–VI век пр. н. е.). Поделен е на две глави:

Првата глава се однесува на *Приватните судови*, т.е. на семејното правосудство во ранодржавниот период. Тука се опфатени „Агнатските судови“, односно архаичното домашно [куќно] судство кое ги расправаше т.н. фамилијарни спорови во рамките на римскиот конзорциум, опфаќајќи го правото на изложување на *pater familias*-от, како и т.н. соседски суд. Понатаму се говори за „Когнатските судови“, односно фамилијарното [роднинско] судство, каде одделно се прикажани судењата на жената и судењата на децата пред т.н. Совет на роднините (*consilium propinquorum*).

Втората глава се однесува на *Јавните судови* т.е. на државното правосудство. Тука се опфатени „Инокосните судови“ и тоа: 1) Рексот – врховниот судија

со неговото изворно и делегирано кралско правосудство; 2) Интер-рексот – вонредниот судија во периодот на меѓувластието и 3) Понтифексот – највисокиот верски судија. Потоа се разработени „Зборните судови“ и тоа: 4) Колегиумите – религиозни судови (понтифицискиот, аугурскиот, харуспицискиот и фецијалниот); 5) Куриите – како демократски судови и 6) Сенатот – како благороднички, т.е. аристократски римски суд.

ДЕЛОТ II ги опфаќа СУДОВИТЕ ВО РЕПУБЛИКАТА (VI-I век пр. н. е.). Поделен е на четири глави:

Третата глава се однесува на *Магистратските кривични судови (коерциции)*, притоа дистанцирајќи ги на: I. *Редовни коерциции – Судови во мирнодопски услови*. Тука се опфатени (А) Судовите во Рим и тоа: 1. Вишите правосудни магистрати [а) Конзули и б) Трибуни]; 2. Другите правосудни магистрати [а) Цензори, б) Претори, в) Едили и г) Квестори]; и 3. Нижите државни службеници [а) Vigintiviri и б) Apparitores]. По нив следуваат (Б) Судовите во провинциите и тоа: 1. Управници и 2. Публикани. Во продолжение следуваат II. *Вонредни коерциции – Судови во посебни околности*. Тука се опфатени (А) Вонредните судови и тоа: 1. Децемвири; 2. Триумвири; и 3. Диктатор. По нив следуваат (Б) Воените судови и тоа: 1. Главните воени судови [а) Дуксот и б) Стројот]; и 2. Помошните воени судови [а) Офицерско правосудство и б) Подофицерско правосудство].

Четвртата глава се однесува на *Народните кривични судови (комиции)*, опфаќајќи ги 1. Центуријатските комиции – како кривични [капитални] судови и 2. Трибутските комиции – како прекршочни [деликтни] судови.

Петтата глава се однесува на *Сенатскиот кривичен суд (патриции)*, опфаќајќи ја структурата и надлежностите на републиканскиот римски Сенат.

Шестата глава, која е и последна во учебникот, се однесува на *Специјалните поротни судови (квесции)* и тоа: I. „Привремените квесции“ – како нередовни кривични судови и II. „Постојаните квесции“ – како редовни кривични судови, при што се детално обработени: 1. Репетундиската квесција, 2. Пекулаторската квесција, 3. Фалциската квесција, 4. Амбитуската квесција, 5. Мајестатската квесција, 6. Сикариската квесција, 7. Инјуриската квесција и 8. Адултериската квесција – од кои секоја е специјализирана за судење на одреден вид на сродни кривични дела.

ЗАКЛУЧОК

Универзитетскиот учебник „Римско право“ од авторот вонр. проф. д-р Димитар Апасиев претставува системско дело од областа на првиот и вториот период на развој на римската држава и право, што целосно одговара на потребите на студентите-почетници за кои е наменет. Според содржината, обемот и структурата авторот се потрудил и успеал во тоа да направи мошне илустративен обид за приближување на оваа правно-историска материја до студентите – на мошне разбирлив, среден и прегледен начин. Освен тоа, авторот проф. д-р Апасиев успеал да вметне и случаи на реални судења кои се одвивале во овој римски кралски и републикански период, со што материјата станува пожива и подостапна за студентите. Затоа, сметаме и искрено се надеваме дека ова значајно истражувачко дело ќе придонесе во збогатување на материјата која ја обработува и ќе им помогне како на студентите, така и на пошироката истражувачка и стручна јавност во полесно совладување на оваа специфична и значајна материја.

Од сево горенаведено, недвосмислен е заклучокот дека општата педагошка оценка за авторот и за ракописот се позитивни, со оглед на богатите научни квалитети и потенцијалот со кој располага проф. Апасиев, па Комисијата заклучува дека приложениот ракопис ГИ ЗАДОВОЛУВА критериумите за јавно објавување и му предлага на Наставно-научниот совет на Правниот факултет при УГД да го прифати овој позитивен рецензионен Извештај за овој учебник по Римско право и ракописот **да го одобри за издавање.**

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Мирјана Поленак-Акимовска, редовен професор (во пензија), с.р.

Д-р Гоце Наумовски, редовен професор, с.р